

Potreba za emocijama – doprinos valjanosti i efikasnijem mjerenju

Aleksandra Huić

Odsjek za psihologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak

Potreba za emocijama predstavlja opću motivaciju ljudi da ulaze, odnosno, izbjegavaju situacije i aktivnosti u kojima će doživjeti emocije. Cilj je istraživanja bio dati doprinos valjanosti te efikasnijem mjerenju ovoga konstrukta. U prvom dijelu istraživanja, provedenom na heterogenom uzorku studenata, utvrđena je visoka pouzdanost dimenzija potrebe za emocijama te čista faktorska struktura koja ne odstupa od originalne. Dimenzije prilaženja i izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija povezane su s mjerama emocionalne kompetentnosti, potrebom za spoznajom te sviješću o svojim emocijama, kognicijama i tjelesnim osjetima. Dobiveni obrasci povezanosti govore u prilog konstruktne valjanosti dimenzija potrebe za emocijama. U drugom smo dijelu istraživanja provjerili karakteristike skraćene verzije *Skale potrebe za emocijama* (Maio i Esses, 2001). Visoka pouzdanost i stabilna faktorska struktura skraćenog instrumenta upućuju na uspješno povećanje efikasnosti mjerenja. S obzirom je na nedostatak podataka o ulozi potrebe za emocijama u socijalnim kontekstima drugi dio istraživanja proveden na bračnim parovima. Pojedinci s višom potrebom za prilaženjem emocionalno nabijenim situacijama skloniji su intenzivnijem doživljavanju ljubavi u braku, te posljedično izražavanju svoju ljubav na više različitih načina. Podaci upućuju na važnu ulogu potrebe za emocijama u bračnim odnosima te otvaraju pitanja za buduća istraživanja.

Ključne riječi: potreba za emocijama, prilaženje emocionalno nabijenim situacijama, izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija, validacija, svijest o sebi, bračni odnosi

Zamislimo Anu i Marka zadnji dan srednje škole. Oboje su tužni zbog završetka jednog razdoblja u svom životu, ali i uzbuđeni zbog priprema za fakultet. Njihova razmišljanja i ponašanje se, međutim, uvelike razlikuju. Marko vrlo intenzivno proživljava taj dan. Važno mu je oprostiti se ponaosob sa svakim od razrednih kolega i kolegica, želi se prisjetiti i sretnih i teških trenutaka u protekle četiri godine, prijavio se za sudjelovanje u završnom događaju opraštanja od maturanata. On proživljava različite i intenzivne emocije, i ne boji ih se, već naprotiv, smatra kako ih je važno sve proživjeti. Ana je drugačija.

Uzbuđena je, ali nema potrebu za intenzivnim proživljavanjem svakog trenutka zadnjeg dana. Baš i ne voli emocionalno nabijene situacije pa nema potrebu sudjelovati u završnom događanju ni dirljivo se pozdraviti s prijateljima iz razreda. Uglavnom se ponaša kao da se ništa važno ne događa. Ana i Marko razlikuju se po tome kolika im je potreba za emocijama – dok Marko ima potrebu proživljavati svoje osjećaje te ih smatra važnim dijelom sebe, Ana ne pridaje toliko važnosti emocionalnim iskustvima i izbjegava emocionalno nabijene situacije.

Maio i Esses (2001) prvi su se zainteresirali za individualne razlike u potrebi za emocijama definiranoj kao "... općoj motivaciji ljudi da ulaze u odnosno izbjegavaju situacije i aktivnosti u kojima će doživjeti emocije" (str. 585). Potreba za emocijama uključuje: (1) želju da se dožive i razumiju emocije koje sami doživljavamo, ali i emocije drugih oko nas te (2) vjerovanje da emocije mogu biti korisne smjernice u oblikovanju našeg ponašanja i donošenju odluka. Potreba za emocijama je konstrukt koji razlikuje one koji traže različita emocionalna iskustva te koji, prilikom donošenja odluka i tijekom svojeg ponašanja, obraćaju pažnju na informacije koje dobivaju iz svojih emocija, od onih osoba koje smatraju da emocije izazivaju previše uzbuđenja te da su nekorisne jer predstavljaju prepreku u procesu donošenja odluka (Leone i Presaghi, 2007).

Potreba za emocijama razlikuje se od već postojećih konstrukata kao što su emocionalni stilovi ili emocionalna kompetentnost. Emocionalni se stil odnosi na individualne razlike u izražavanju emocija i intenzitetu doživljavanja emocija te na kronično doživljavanje pozitivnog odnosno negativnog afekta (Leone i Presaghi, 2007). Emocionalna se kompetentnost odnosi na efikasnost kojom ljudi percipiraju, prepoznaju, izražavaju i reguliraju svoje odnosno tuđe emocije (Takšić, 1998). Radi se o sposobnosti, a ne o motivaciji. Za spomenute konstrukte već postoje dobre i valjane mjere kao što su različiti testovi emocionalne inteligencije (npr. MSCEIT, Mayer, Salovey i Caruso, 2002), skale aleksitimije (Taylor, Ryan i Bagby, 1985), skala PANAS (Watson, Clark i Tellegen, 1988) i druge.

Potreba za emocijama nije motivacija za traženjem pozitivnoga ili negativnoga emocionalnog uzbuđenja niti se radi o samo-regulacijskom konstrukt. Potreba za emocijama ne odnosi se na upravljanje ponašanjem kako bi se maksimalizirala vjerojatnost doživljavanja pozitivnih emocija ni na samo-regulacijske strategije koje bi dovele do optimalne ravnoteže između pozitivnih i negativnih emocija. Ona pruža informaciju o tome koliko u prosjeku ljudi traže situacije u kojima će doživjeti emocije, bez obzira na valenciju ili na način izražavanja svojih emocija.

Ni teorijske konceptualizacije navedenih "emocionalnih" konstrukata, a ni rezultati dostupnih istraživanja ne objašnjavaju zašto ljudi ulaze u situacije gdje znaju da će možda doživjeti i pozitivna i negativna emocionalna iskustva. Ovaj je nedostatak postojećih teorija bio povod za konceptualizaciju konstrukta koji će

moći objasniti zašto neki ljudi izbjegavaju emocionalno nabijene situacije, dok ih neki aktivno traže.

Uz konstrukt potrebe za emocijama vežu se sljedeće pretpostavke: (1) ljudi se razlikuju u tome koliko traže afektivna iskustva; (2) motivacija za emocijama sastoji se iz dimenzije prilaženja i dimenzije izbjegavanja takvih iskustava odnosno vjerovanja u (ne)korisnost emocija; (3) očekuje se da će ove dvije dimenzije imati različite korelate; (4) potreba za emocijama se od drugih konstrukata koji objašnjavaju različite aspekte emocionalnog doživljavanja razlikuje jer pretpostavlja individualne razlike u *motivaciji*, (5) potreba za emocijama je pan-kulturalni konstrukt. S obzirom da svi ljudi doživljavaju emocije, razlike bi se u ovoj vrsti motivacije trebale pronaći u svim kulturama (Maio i Esses, 2001).

Iako se sadržajno razlikuju, "potreba za emocijama" sličan je konstrukt kao i "potreba za spoznajom". Potreba za spoznajom (Cacioppo i Petty, 1982) odnosi se na motivaciju za upuštanjem u kognitivne aktivnosti i uživanje u njima, dok se potreba za emocijama odnosi na motivaciju za upuštanjem u emocionalne aktivnosti i uživanje u njima. Sličnost leži u tome što se u oba slučaju radi o motivacijskom konstrukt. Također, u oba se slučaja radi o tzv. neusmjeravajućoj motivaciji (Leone i Presaghi, 2007). Za razliku od usmjeravajuće motivacije, za koju je bitan cilj odnosno krajnji rezultat, konstrukti kao što su potreba za spoznajom i potreba za emocijama, i još neki kao što su, potreba za evaluacijom (Jarvis i Petty, 1996) ili potreba za zatvorenošću (Webster i Kruglanski, 1994), predstavljaju neusmjeravajuću motivaciju. Za ovu je vrstu motivacije bitan proces i stil kojim se dolazi do nekog krajnjeg rezultata, a nije bitan krajnji cilj *per se* (Jost, Glaser, Kruglansky i Sulloway, 2003). Maio i Esses (2001) i sami navode kako su svoj rad započeli postavljanjem pitanja jesu li potreba za emocijama i potreba za spoznajom empirijski povezane. Međutim, prije nego što dobiju odgovor na svoje pitanje, morali su postaviti teorijsku konceptualizaciju i razviti mjeru ovoga konstrukta.

Njihova *Skala potrebe za emocijama* mjeri dvije dimenzije – motivaciju za prilaženjem emocionalno nabijenim situacijama (engl. *approach*) te motivaciju za izbjegavanjem takvih situacija (engl. *avoidance*). Instrument se ukupno sastoji od 26 čestica, od čega svaka subskala ima 13 čestica. Za svaku je česticu potrebno izraziti svoj stupanj slaganja na skali od 7 stupnjeva. Osim zasebnog rezultata na svakoj dimenziji moguće je izračunati i zajednički rezultat koji daje informaciju o tome koja vrsta motivacije prevladava kod pojedinca (Maio i Esses, 2001).

Skala, odnosno obje subskale, imaju zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike. Dvofaktorska je struktura utvrđena potvrđena i eksploratornim i konfirmatornim postupcima faktorske analize. Koeficijenti pouzdanosti tipa unutarne konzistencije kreću se iznad .80, kao i koeficijenti test-retest pouzdanosti (Maio i Esses, 2001). Leone i Presaghi (2007) validirali su talijanski prijevod ove skale na uzorcima srednjoškolaca i odraslih u Italiji. Osim što su potvrdili dvofaktorsku strukturu i visoku pouzdanost subskala, isti su autori utvrdili i

stabilnost faktorske strukture skale kroz poduzorke muškaraca i žena, odnosno na poduzorcima različite dobi.

Dvije dimenzije skale zamišljene su kao dva nezavisna faktora premda se među njima očekuje niska do umjerena korelacija. Validacijska istraživanja na uzorcima britanskih i kanadskih studenata utvrdila su umjerenu negativnu povezanost ($r=-.36$) (Maio i Esses, 2001), dok na uzorku talijanskih odraslih povezanosti nije bilo ($r=.03$) (Leone i Chirumbolo, 2008), odnosno pronađena je slaba povezanost na uzorku talijanskih srednjoškolaca i odraslih ($r=.10$) (Leone i Presaghi, 2007).

Na žalost, istraživanje Maio i Esses (2001) te istraživanje Leone i Presaghi (2007) jedina su dva istraživanja čiji cilj je bio validirati ovu skalu tako da su i dostupni podaci vrlo ograničeni. No, bez obzira na postojeće ograničenje ova su istraživanja uspjela dati značajan prilog konstruktnoj valjanosti skale. Njihovi podaci uvjerljivo govore u prilog teorijskoj pretpostavci o dvjema dimenzijama potrebe za emocijama, kao i o razlikovanju konstrukta potrebe za emocijama od drugih "emocionalnih" konstrukata.

Dimenzija prilaženja emocionalno nabijenim situacijama tek je nisko do umjereno pozitivno povezana i s pozitivnim i negativnim emocijama, izražavanjem i pozitivnih i negativnih emocija, te s povećanom osjetljivošću na sustav bihevioralne aktivacije koji regulira bihevioralne impulse vezane uz nagrađivanje. Dimenzija izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija uopće nije povezana s intenzitetom afektivnog izražavanja te je nisko do umjereno pozitivno povezana s preferencijom za situacijama koje izazivaju tek nisku razinu emocionalne uzbuđenosti, s poteškoćama u izražavanju emocija, te sa sustavom bihevioralne inhibicije. Osim toga, dimenzija prilaženja u negativnoj je, dok je dimenzija izbjegavanja u pozitivnoj korelaciji s različitim mjerama aleksitimije (Leone i Presaghi, 2007; Maio i Esses, 2001). Iako su u svojoj teorijskoj konceptualizaciji posebno naglasili razliku između potrebe za emocijama i emocionalnih sposobnosti, nema empirijskih podataka o tome na koji način i u kojem stupnju su ovi konstrukti povezani. Ako se utvrdi da je povezanost između npr. neke mjere emocionalne kompetentnosti i potrebe za emocijama niska do umjerena, dobio bi se novi dokaz o konstruktnoj valjanosti ovih dimenzija.

Očekivano, obrasci su povezanosti s drugim neusmjeravajućim vrstama motivacije poput potrebe za spoznajom (Cacioppo i Petty, 1982), potrebe za evaluacijom (Jarvis i Petty, 1996), potrebe za zatvorenosti (Webster i Kruglanski, 1994), osobne potrebe za strukturom (Thompson, Naccarato i Parker, 1989) niski do umjereni što govori u prilog tome da se i u slučaju potrebe za emocijama radi o sličnoj vrsti motivacije. Istovremeno, dvije dimenzije potrebe za emocijama su na različit način povezane sa spomenutim mjerama što ide u prilog konstruktnoj valjanosti dimenzija (Leone i Presaghi, 2007; Maio i Esses, 2001).

Pojedinci s izraženom motivacijom za ulaženje u emocionalno nabijene situacije radije će pogledati bilo "sretne" bilo "tužne" negoli neutralne filmove.

Osim toga, ovi pojedinci preferiraju i televizijske emisije u kojima postoji emocionalni sadržaj (Maio i Esses, 2001). Maio i Esses (2001) provjerili su može li stupanj potrebe za emocijama predvidjeti emocionalne, ponašajne i kognitivne reakcije koje su pojedinci imali na smrt princeze Diane. Rezultati su bili očekivani. Postoje umjerene, pozitivne korelacije između broja emocionalnih, ponašajnih i kognitivnih reakcija i potrebe za ulaženjem u emocionalno nabijene situacije. Istovremeno, pojedinci s višom motivacijom za izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija su tijekom svojih reakcija na smrt princeze Diane općenito doživjeli manje negativnih emocija od onih koji su nisko na ovoj dimenziji. Autori ovaj rezultat uzimaju kao dodatni dokaz njihove pretpostavke da pojedinci s izraženom ovom vrstom motivacije izbjegavaju stresne i preplavljujuće emocije, iako treba naglasiti da je ovakvo zaključivanje o korelacijskim nalazima izrazito cirkularno. Na oprez poziva i nalaz Maio i Esses (2001) prema kojem motivacija za izbjegavanjem emocionalnih situacija nije uopće bila povezana s tendencijom gledanja filmova emocionalnog sadržaja, iako bismo među njima očekivali negativnu korelaciju.

Također, individualne su razlike u ovoj vrsti motivacije povezane s individualnim razlikama u stavovima. Maio i Esses (2001) ispitali su stavove prema kontroverznim pitanjima kao što su abortus, genetski inženjering, feminizam, cenzura, eutanazija i nasilni televizijski programi. Pojedinci s izraženom potrebom za ulaženje u emocionalne situacije imali su ekstremnije stavove prema ovim pitanjima. Druga istraživanja pokazuju kako pojedinci s izraženom potrebom za emocijama imaju stavove koji su u većoj mjeri emocionalno zasnovani (Huskinson i Haddock, 2004). Isti su autori pokazali i kako je potreba za emocijama povezana sa stupnjem u kojem su nečiji stavovi pod utjecajem afektivnih informacija (Huskinson i Haddock, 2004). Zajedno ovi podaci upućuju na to da će pojedinci s izraženom potrebom za emocijama prilikom formiranja svojih stavova tražiti afektivne informacije te biti osjetljiviji na afektivne persuazivne poruke. Istraživanja su pokazala da afektivno usmjerene persuazivne poruke djeluju najviše upravo na one pojedince koji su imali više izraženu potrebu za emocijama, dok kognitivno usmjerene persuazivne poruke djeluju više na pojedince s izraženom potrebom za spoznajom (Haddock, Maio, Arnold i Huskinson, 2008).

Leone i Chirumbolo (2008) zanimalo je postoji li povezanost između ove vrste ne-usmjeravajuće motivacije i ideoloških, političkih vjerovanja kao što je konzervativizam. Rezultati su njihova istraživanja pokazali umjerenu pozitivnu vezu između potrebe za izbjegavanjem emocionalno nabijenih situacija i desno orijentirane autoritarnosti (Altemeyer, 1998), orijentacije prema socijalnoj dominaciji (Pratto, Sidanius, Stallworth i Malle, 1994), te potpore konzervativnim političkim strankama. Čini se da se pojedinci koji izbjegavaju emocionalne situacije osjećaju ugodno s političkom ideologijom koja preferira visoku samokontrolu te izbjegavanje intenzivnih emocija (Leone i Chirumbolo, 2008).

S obzirom na mali broj istraživanja koja su se bavila konstruktom potrebe za emocijama, naš je glavni cilj bio validirati hrvatski prijevod *Skale potrebe za emocijama* te dati daljnji doprinos valjanosti ovoga konstrukta. Osim što su nas zanimale psihometrijske karakteristike hrvatskog prijevoda *Skale potrebe za emocijama*, htjeli smo provjeriti konvergentnu i divergentnu valjanost dimenzija prilaženja i izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija. Uz, u ranijim istraživanjima, već ispitivan korelat (potreba za spoznajom) željeli smo pridonijeti spoznajama o konstruktnoj valjanosti ispitujući odnos potrebe za emocijama s emocionalnom kompetentnošću i usmjeravanjem pažnje na sebe. Također, istraživanja se do sada nisu bavila ulogom koju potreba za emocijama može imati u različitim socijalnim kontekstima. Zbog toga smo odlučili provjeriti hoće li se teorijske pretpostavke koje se uz nju vežu potvrditi i u specifičnom socijalnom kontekstu kao što je brak u kojem partneri svakodnevno imaju priliku izražavati svoje emocije.

Dodatni je cilj bio pokušati skratiti *Skalu potrebe za emocijama* te na tako doprinijeti njezinu efikasnijem mjerenju. Naime, jedno od osnovnih psihometrijskih pravila jest da pouzdanost skale raste s brojem čestica u njoj. Zamka u koju se može upasti prilikom konstrukcije jest da se u skalu uključi veći broj čestica koje su međusobno sadržajno slične te posljedično imaju i visoke međusobne korelacije, a sve u svrhu veće pouzdanosti. U tom se slučaju postavlja pitanje efikasnog mjerenja pojedinog konstrukta i zamaranja sudionika istraživanja bespotrebno dugačkim instrumentima. Zato nas je zanimalo možemo li poboljšati efikasnost mjerenja potrebe za emocijama, odnosno može li se skala skratiti na manji broj čestica bez da se žrtvuju njezina pouzdanost i valjanost.

S obzirom na pretpostavku Maio i Esses (2001) da će se individualne razlike u potrebi za emocijama pronaći u svim kulturama te na podudarnost s nalazima dosadašnjih istraživanja provedenih na Britancima, Kanadanima i Talijanima očekivali smo kako će se i na hrvatskom uzorku potvrditi faktorska struktura *Skale potrebe za emocijama*, kako će dvije pretpostavljene dimenzije prilaženja i izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija biti međusobno umjereno povezane te kako će obrasci povezanosti s potrebom za spoznajom, privatnom svijesti o sebi i emocionalnom kompetentnošću govoriti u prilog konvergentne i divergentne valjanosti hrvatskog prijevoda skale.

Sukladno nalazima dosadašnjih istraživanja očekujemo nisku pozitivnu korelaciju između dimenzije prilaženja emocionalno nabijenim situacija i potrebe za spoznajom, odnosno nisku negativnu korelaciju između dimenzije izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija i potrebe za spoznajom. Ovakav nalaz govorio bi u prilog da se u oba slučaja radi o neusmjeravajućoj motivaciji iako se radi o sadržajno različitim domenama doživljavanja.

Prema teorijskoj konceptualizaciji ova skala mjeri individualne razlike u neusmjeravajućoj motivaciji, a ne emocionalnu sposobnost. Unatoč tome, autori pretpostavljaju da će pojedinci s visoko izraženom potrebom za prilaženjem

emocionalno nabijenim situacijama biti bolji i uspješniji u razumijevanju i korištenju emocija u različitim situacijama. Drugim riječima, pretpostavljaju kako će takvi pojedinci biti emocionalno kompetentniji. Do sada nije provjeravan odnos između *Skale potrebe za emocijama* i mjere emocionalne inteligencije. Očekujemo pozitivnu umjerenu korelaciju između mjere emocionalne kompetentnosti i dimenzije prilaženja i umjerenu negativnu korelaciju između iste mjere emocionalne kompetentnosti i dimenzije izbjegavanja emocionalnih situacija.

U svojim teorijskim pretpostavkama o potrebi za emocijama autori ne spominju intraindividualna iskustva pojedinca. Međutim, čini se logičnim pretpostaviti da će oni pojedinci koji su skloni ulaziti u emocionalno nabijene situacije istovremeno biti skloniji usmjeravati više pažnje na svoje "unutarnje" emocionalne doživljaje, odnosno imati višu privatnu svijest o sebi (Fenigstein, Scheier i Buss, 1975). Iz ovog razloga očekujemo da će potreba za emocijama biti visoko povezana sa svijesti o svojim emocijama, koja predstavlja individualnu razliku u tome koliko se netko usmjerava na vlastite emocije (vidi Huić, 2009). U skladu s tim očekujemo i negativnu povezanost svijesti o osobnim emocijama i dimenzije izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija. Osim toga, s obzirom na činjenicu da o svojim emocijama u velikoj mjeri zaključujemo na temelju tjelesnih signala, isti obrazac povezanosti, iako nešto slabijega intenziteta, očekujemo sa svijesti o vlastitim tjelesnim doživljajima koja se odnosi na individualne razlike u usmjeravanju pažnje na svoje tijelo. Svijest se o osobnim kognicijama odnosi na razlike u tome koliko se netko usmjerava na svoje misli, interese, motive i uvjerenja. S obzirom na nalaz da su pojedinci s visokom potrebom za emocijama općenito otvoreniji prema iskustvima, pretpostavljamo da će motivacija za ulaženjem u emocionalne situacije biti u niskoj mjeri povezana i sa svijesti o kognicijama kao specifičnim oblikom intraindividualnog iskustva. Pojedinci s više izraženom privatnom svijesti o sebi imaju bolje i kompleksnije znanje o sebi (Davies, 1996; Nasby, 1997), to znanje je bolje strukturirano (Nasby, 1989a), pouzdanije (McFarland i Sparks, 1985; Nasby, 1989b) te stabilnije u vremenu (Hjelle i Bernard, 1994). Povezanost različitih dimenzija svijesti o sebi i potrebe za emocijama išla bi u prilog teorijskoj pretpostavci prema kojoj pojedinci s izraženom potrebom za emocijama imaju bolje znanje o svojim emocijama.

Iako Maio i Esses (2001) pretpostavljaju da će potreba za emocijama biti dobar prediktor ponašanja u situacijama u kojima očekujemo da ćemo doživjeti intenzivne emocije, dosadašnja se istraživanja nisu bavila ovim konstruktom u socijalnom kontekstu. Očekivali smo da će, u kontekstu bračnog odnosa, dimenzije potrebe za emocijama biti nisko do umjereno povezane s intenzitetom ljubavi prema bračnom partneru, te s načinima i količinom izražavanja ljubavi u braku.

Kako bismo odgovorili na svoja istraživačka pitanja, proveli smo dva dijela istraživanja. U prvom su dijelu provjerene psihometrijske karakteristike hrvatskog prijevoda *Skale potrebe za emocijama* te su ispitani obrasci korelacija između dimenzija prilaženja i izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija i mjera potrebe

za spoznajom, emocionalne kompetentnosti te dimenzija privatne svijesti o sebi, a sve u svrhu utvrđivanja konvergentne i divergentne valjanosti. Na temelju smo podataka iz prvog dijela istraživanja *Skalu potrebe za emocijama* skratili kako bismo u drugom dijelu istraživanja dodatno provjerili karakteristike skraćene verzije Skale u kontekstu bračnih odnosa i ispitali obrasce povezanosti dimenzija potrebe za emocijama s intenzitetom ljubavi te načinima pokazivanja ljubavi u braku, što pruža daljnje spoznaje o konstruktnoj valjanosti.

Metoda

1) Psihometrijske značajke Skale potrebe za emocijama

Sudionici

U prvom je dijelu istraživanja sudjelovalo 311 studenata. Podaci su prikupljeni u okviru nastave na kolegijima studijskih grupa Filozofskoga fakulteta (94 studenta psihologije, 25 studenata sociologije, 27 studenata humanističkih studijskih programa) i Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (79 studenata socijalne pedagogije), te Politehničkog specijalističkog poslijediplomskog studija Tehničkog veleučilišta u Zagrebu (86 studenata). Dobni se raspon kreće od 19 do 49 godina, uz prosječnu dob 23.7 godina. Vodili smo računa da u uzorak uključimo studente različitih godina studija (25% studenata prve, 22% druge, 25% treće godine studija te 28% specijalizanata). U uzorku ima više žena (66%) negoli muškaraca (34%).

Instrumenti

Skala potrebe za emocijama (Maio i Esses, 2001). Skala se sastoji se od 26 čestica od kojih 13 opisuju dimenziju prilaženja emocionalno nabijenim situacijama i važnosti emocija u svakodnevnom životu (npr. "*Često imam potrebu doživjeti jake emocije*" ili "*Jaki osjećaji su uglavnom korisni*") i 13 koje opisuju dimenziju izbjegavanja takvih situacija (npr. "*Emocije su opasne – najčešće me dovedu u situacije koje bih radije izbjegao*" ili "*Teško mi se nositi s jakim emocijama te ih stoga nastojim izbjeći*"). Zadatak je sudionika da na skali od 7 stupnjeva izraze svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom. Odgovori se kreću od -3 do 3. Ukupni se rezultat za obje dimenzije dobiva linearnom kombinacijom 13 čestica koje se odnose na svaku dimenziju. Viši rezultat upućuje na više izraženu dimenziju, pri čemu se teorijski raspon kreće od -39 do 39 za svaku dimenziju. Osim toga, moguće je izračunati i ukupni rezultat na skali jednostavnom linearnom kombinacijom svih čestica, prije čega treba obrnuto bodovati čestice koje se odnose na dimenziju izbjegavanja tako da ukupan pozitivan rezultat upućuje na višu motivaciju za prilaženjem emocionalno nabijenim situacijama, dok ukupan

negativan rezultat na višu motivaciju za izbjegavanjem emocionalno nabijenih situacija. Teorijski se raspon za ukupni rezultat kreće od -78 do 78. Dalje će u tekstu biti navedene psihometrijske karakteristike skale.

Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK – 15; Takšić, 1998). Korištena je skraćena verzije ovoga Upitnika, koji se procjenjuju individualne razlike u emocionalnoj kompetenciji. Zadatak je sudionika da na skali od 1 – *uopće ne* do 5 – *u potpunosti da* procijene koliko se pojedina tvrdnja odnosi na njih same (npr. "*Mogu dobro izraziti svoje emocije*"). Skala je jednodimenzionalna, a viši rezultat upućuje na veću emocionalnu kompetentnost. Takšić (1998) navodi podatke o valjanosti ovog upitnika kao i njegovih dužih verzija. Pouzdanost je upitnika tipa unutarnje konzistencije zadovoljavajuća te na uzorku studenata iznosi .80. Na našem uzorku ona iznosi .77. Ukupni se rezultat dobiva jednostavnom linearnom kombinacijom odgovora na svim česticama. Teorijski se raspon kreće od 1 do 5. Sudionici su našeg istraživanja postigli rezultat nešto iznad srednje vrijednosti skale ($M=3.63$, $SD=0.43$).

Skala privatne svijesti o sebi (Huić, 2009). Skala je namijenjena ispitivanju triju dimenzija svijesti o sebi – svijesti o svojim kognicijama (npr. "*Često se uhvatim da razmišljam o svojim postupcima*"), svijesti o svojim emocijama (npr. "*Rijetko posvećujem pažnju svojim osjećajima*") te svijesti o tjelesnim doživljajima (npr. "*Uvijek pokušavam shvatiti značenje promjena koje se događaju u mojem tijelu*"). Sudionici na skali od 1 – *uopće se ne odnosi na mene* do 5 – *u potpunosti se odnosi na mene* procjenjuju koliko se svaka od 22 čestica odnosi na njih osobno. Za svaku se dimenziju rezultat dobiva jednostavnom linearnom kombinacijom čestica. Teorijski se raspon za svaku subskalu kreće od 1 do 5. Pouzdanost dimenzije svijesti o svojim emocijama (9 čestica) iznosi .87; svijesti o svojim kognicijama (7 čestica) .78, odnosno svijesti o tjelesnim doživljajima (6 čestica) .66. U ovom su istraživanju dobiveni slični rezultati: svijest o emocijama .90; svijest o kognicijama .74; svijest o tjelesnim doživljajima .77.

Skala potrebe za spoznajom (Cacioppo, Petty i Kao, 1984). U ovom je istraživanju korištena skraćena verzija ove skale (*Need for Cognition Scale*; Cacioppo, Petty i Kao, 1984; u daljnjem tekstu NCS). Potreba za spoznajom je konstrukt koji odražava stupanj u kojem se ljudi upuštaju i uživaju u kognitivnim aktivnostima. Skala se sastoji od 18 čestica koje opisuju osobine za koje sudionik na skali od 1 do 5 (*1 – uopće se ne odnosi na mene*, *5 – u potpunosti se odnosi na mene*) treba procijeniti u kojem je stupnju opisana osobina karakteristična za sudionika (npr. "*Doista uživam u zadatku koji uključuje pronalaženje novih rješenja problema*"). Ukupni se rezultat formira kao jednostavni zbroj svih čestica. Teorijski se raspon kreće od 18 do 90, pri čemu viši rezultat govori o većoj potrebi za spoznajom. Autori izvještavaju o visokoj pouzdanosti skale (Cronbach alpha koeficijent .90). U našem je istraživanju također dobivena zadovoljavajuća

pouzdanost skale ($\alpha=.89$). Prosječni rezultat na našem uzorku ($M=63.50$, $SD=10.63$) upućuje na relativno izraženu potrebu za spoznajom.

Rezultati i rasprava

Na temelju je faktorske analize čestica *Skale potrebe za emocijama* (metodom glavnih komponenta) prvotno ekstrahirano šest faktora s karakterističnim korijenima većim od 1 (7.34; 3.32; 1.55; 1.29; 1.21; 1.05). Na temelju visine karakterističnih korijena te *scree plot* – testa koji je pokazivao značajan pad nakon prvih dvaju faktora odlučili smo se zadržati dva faktora koja objašnjavaju ukupno 41% varijance. Takva faktorska struktura, nakon ortogonalne rotacije (vidi Tablicu 1.), interpretabilna je i gotovo istovjetna onoj koju su dobili Maio i Esses (2001). Prvi faktor - *prilaženje emocionalno nabijenim situacijama* - objašnjava 22% varijance. Drugi faktor - *izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija* - objašnjava 19% varijance. Saturacije čestica s pojedinim faktorom su sve više od .30, isto kao i na uzorcima Britanaca, Kanadana i Talijana. Jedino odstupanje od očekivane faktorske strukture pronašli smo u slučaju čestice "*Ponašanje vođeno emocijama je uvijek pogrešno*", koja u podjednakoj mjeri korelira s oba faktora. Autori skale ne navode konkretne podatke o postocima objašnjene varijance, ali podaci dobiveni na talijanskom uzorku, gdje su ova dva faktora objasnila 39% varijance (Leone i Presaghi, 2007), sukladni su našim rezultatima.

Subskale potrebe za emocijama međusobno su u umjerenoj negativnoj korelaciji ($r=-.38$). Maio i Esses (2001) navode korelaciju istog smjera i iste visine ($r=-.39$); dok Leone i Presaghi (2007) na talijanskom uzorku navode puno nižu povezanost ($r=.10$).

Koeficijenti pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije visoki su i slični onima dobivenima u drugim istraživanjima. Za dimenziju prilaženja emocionalno nabijenim situacijama koeficijent Cronbach alpha iznosi .87, a za dimenziju izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija isti koeficijent iznosi .86. Maio i Esses (2001) navode samo kako su za obje dimenzije ovi koeficijenti iznad .80. Leone i Presaghi (2007) na talijanskom uzorku dobili su slične rezultate – za "prilaženje" $\alpha=.83$, odnosno za "izbjegavanje" $\alpha=.86$.

Tablica 1. *Faktorska struktura engleske verzije i hrvatskog prijevoda Skale potrebe za emocijama (saturacije koje se odnose na englesku verziju nalaze se u zagradama)*

Čestice Skale potrebe za emocijama	F1	F2
Jako sam osjećajna osoba.	.77 (.60)	
Smatram da je za mene važno istražiti vlastite osjećaje.	.74 (.74)	
Važno mi je biti u dodiru sa svojim osjećajima.	.73 (.75)	
Volim se baviti svojim osjećajima.	.70 (.47)	
Važno mi je znati kako se drugi osjećaju.	.65 (.58)	
Osjećam kako mi je svako toliko potrebno da se dobro isplaćem.	.59 (.49)	
Upuštam se u situacije u kojima očekujem da ću doživjeti jake emocije.	.59 (.51)	
Volim uređivati svoju sobu sa slikama i posterima stvari koje za mene imaju emotivno značenje.	.57 (.45)	
Često imam potrebu doživjeti jake emocije.	.57 (.53)	
Emocije pomažu ljudima da se snađu u životu.	.56 (.57)	-.34
Doživljavanje emocija je bitno za preživljavanje.	.54 (.44)	
Trebali bismo se prepustiti svojim osjećajima.	.50 (.46)	
Jaki osjećaji uglavnom su korisni.	.50 (.55)	
Emocije su opasne – najčešće me dovedu u situacije koje bih radije izbjegao.		.74 (.64)
Ne znam kako se nositi sa svojim osjećajima pa ih izbjegavam.		.70 (.72)
Volio bih kada bih mogao doživljavati manje emocija.		.65 (.39)
Ako razmislim o svojoj prošlosti, primjećujem da se uglavnom bojim doživjeti emocije.		.65 (.51)
Izbjegavanje emotivnih događaja pomaže mi da mirnije spavam.		.64 (.43)
Ponekad se bojim svojih reakcija ako postanem previše emocionalan.		.62 (.45)
Teško mi se nositi s jakim emocijama, stoga te nastojim izbjeći.		.60 (.69)
Volio bih biti kao "Mr. Spock", koji je apsolutno logičan i doživljava malo emocija.	-.32	.57 (.50)
Imam poteškoća bliskim ljudima reći da ih volim.		.56 (.49)
Radije ne bih doživio ni jako negativne ni jako pozitivne emocije.		.55 (.60)
Pokazivanje osjećaja mi je neugodno.		.55 (.48)
Ponašanje vođeno emocijama je uvijek pogrešno.	-.42	.41 (.47)
Ljudi mogu najbolje funkcionirati kada ne doživljavaju jake emocije.		.36 (.32)

Napomena: F1 – prilaženje emocionalno nabijenim situacijama; F2 – izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija; U Tablici su navedene samo saturacije koje su veće od .30.

Tablici 2. navode se podaci o prosječnom rezultatu muškaraca i žena za svaku dimenziju *Skale potrebe za emocijama*. Slično kao Maio i Esses (2001) utvrdili smo spolne razlike u izraženosti ovih dviju motivacija. Očekivano, žene postižu značajno više rezultate na dimenziji prilaženja emocionalno nabijenim situacijama, dok muškarci postižu više rezultate na dimenziji izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija. Rezultati su u skladu s onime što bismo očekivali na temelju istraživanja iz područja spolnih uloga, koja govore o višoj ekspresivnosti kod žena, negoli kod muškaraca (npr. Kamenov, Jugović, Huić i Huston, 2011; Spence, Helmreich i Stapp, 1975).

Tablica 2. Deskriptivni podaci i razlike između muškaraca i žena u potrebi za prilaženjem i za izbjegavanjem emocionalno nabijenih situacija

		Muškarci (N=107)	Žene (N=204)	<i>t</i>
Prilaženje emocionalno nabijenim situacijama	<i>M</i>	1.43	15.37	10.25***
	<i>SD</i>	13.55	9.72	
Izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija	<i>M</i>	-3.19	-10.80	4.73***
	<i>SD</i>	12.98	13.61	

*** $p < .001$.

U Tablici 3. nalaze se korelacije između pojedinih dimenzija *Skale potrebe za emocijama* i različitih kriterijskih mjera pomoću kojih smo htjeli provjeriti konstruktnu valjanost ove skale. Dobiveni obrasci korelacija uglavnom potvrđuju naša očekivanja.

Tablica 3. Pearsonovi koeficijenti korelacije između dimenzija potrebe za emocijama i drugih kriterijskih mjera

	Potreba za emocijama	
	Prilaženje	Izbjegavanje
Potreba za spoznajom	.12*	-.22**
Emocionalna kompetentnost	.35**	-.43**
Svijest o emocijama	.68**	-.33**
Svijest o kognicijama	.49**	.03
Svijest o tjelesnim doživljajima	.40**	-.14*

* $p < .05$, ** $p < .01$.

Dimenzije potrebe za emocijama nisko su povezane s potrebom za spoznajom. U skladu s našim očekivanjima dimenzija *prilaženja* u pozitivnoj je korelaciji, dok je dimenzija *izbjegavanja* u negativnoj korelaciji s potrebom za spoznajom. Sukladno drugim istraživanjima pronašli smo tek nisku povezanost, koja je i očekivana, jer se, unatoč tome što se radi o dvjema različitim domenama doživljavanja, u oba slučaja radi o neusmjeravajućoj motivaciji.

Obrasci povezanosti dimenzija potrebe za emocijama i emocionalne kompetentnosti potvrđuju naše pretpostavke. Umjerena visina korelacija pruža daljnji dokaz tvrdnji da se ne radi o istim konstruktima, već da svaki od njih može objasniti svoj dio varijance. S druge strane, dobiveni rezultati govore u prilog teorijskoj pretpostavci da oni pojedinci koji imaju veću potrebu za emocijama istovremeno bolje razumiju emocije te efikasnije rabe informacije koje dobiju na temelju svojih i tuđih emocija. Isto tako, oni pojedinci koji više izbjegavaju emocionalno nabijene situacije istovremeno su manje emocionalno kompetentni. Odmah se postavlja pitanje o uzročnosti na koje, na temelju ovih korelacija, ne

možemo odgovoriti, no bilo bi zanimljivo istražiti izbjegavaju li pojedinci emocionalno nabijene situacije jer se u njima ne osjećaju kompetentno ili nisu razvili svoju kompetentnost upravo zato jer izbjegavaju takve situacije.

Svoje smo pretpostavke o vezama između dimenzija privatne svijesti o sebi i dimenzija potrebe za emocijama također potvrdili. Općenito, korelacije su veće između dimenzije ulazanja u emocionalno nabijene situacije i svih dimenzija privatne svijesti o sebi nego što je to slučaj za dimenziju izbjegavanja emocionalnih situacija. Čini se kako se pojedinci s većom potrebom za emocijama općenito više usmjeravaju prema sebi i svojim unutrašnjim doživljajima – i emocionalnim, i kognitivnim, i tjelesnim. Najvišu smo povezanost, očekivano, dobili sa svijesti o svojim emocijama. Iako se ova korelacija čini dosta visoka, kada ju pretvorimo u postotak zajedničke varijance, vidimo da se radi o tek oko 46% zajedničkog. S obzirom na to da su emocije djelom naša interpretacija tjelesnih signala očekivano je da je osoba s višom potrebom za emocijama istovremeno i svjesnija svojih tjelesnih signala koji joj omogućuju interpretaciju tih istih emocija.

Rezultati prvog dijela istraživanja upućuju na valjanost hrvatskog prijevoda *Skale potrebe za emocijama*. U skladu s našim očekivanjima, dimenzije potrebe za emocijama visoko su pouzdane te je faktorska struktura gotovo istovjetna onoj dobivenoj na britanskim/kanadskim studentima. Obrasci korelacija s korištenim mjerama govore u prilog konstruktnoj valjanosti.

U drugom je dijelu istraživanja cilj bio dati daljnji doprinos valjanosti provjeravajući, u kontekstu bračnih odnosa, teorijski pretpostavljene obrasce povezanosti između potrebe za emocijama i intenziteta te načina pokazivanja ljubavi bračnim partnerima. Kao što smo već spomenuli, dodatni je cilj bio provjeriti je li Skalu potrebe za emocijama moguće skratiti na manji broj čestica a da njezina pouzdanost ostane visoka i faktorska struktura stabilna.

2) Značajke skale u kontekstu bračnih odnosa

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 604 sudionika, odnosno 302 bračna para u dobi od 20 do 82 godine (prosječna je dob bila 44 godine). Duljina je braka varirala od jednog mjeseca do 57 godina. Iako prigodan, uzorak je heterogen s obzirom na obrazovni status sudionika (3.2% osnovna škola, 46.4% srednja škola, 15.4% viša škola, 26.9% fakultet i 8.2% magisterij i doktorat), radni status sudionika (68% zaposleni; 7.8% poduzetnik ili obrtnik; 1.5% slobodna profesija; 2.8% domaćica; 5.2% nezaposleni; 11.8% umirovljeni; 2.2% studenti) i socio-ekonomski status (3% izrazito ispod prosjeka; 10% ispod prosjeka; 61.5% prosječan; 24.6% iznad prosječan; 1% izrazito iznad prosjeka). Djecu ima 81% parova. Ispitani su bračni parovi iz svih regija Hrvatske, iz različite veličine mjesta (30.8% sa sela; 16.9% iz manjih mjesta (do 10 000 stanovnika); 18.1% iz većih

mjesta (do 100.000 stanovnika); 8.9% iz gradova (do 500.000 stanovnika) i 25.4% iz grada s više od 500.000 stanovnika).

Bračni su parovi ispitani baterijom upitnika u svojem domu. Suprug i supruga zasebno su ispunjavali upitnike svatko za sebe. Nakon što su ispunili upitnike, stavili su ih u omotnicu koju su potom zapečatili i dali istraživaču. Oba su suprugu ispunjivala sadržajno iste upitnike.

Instrumenti

Skala potrebe za emocijama (Maio i Esses, 2001) – skraćena verzija. Skala je skraćena na temelju empirijskih podataka iz prethodnog istraživanja. Na temelju korelacija svake od čestica s ukupnim rezultatom na pojedinoj dimenziji, odnosno na temelju međusobnih korelacija čestica izbacili smo one koje su bile u najnižim korelacijama s ukupnim rezultatom, a pri tome su imale relativno visoke međusobne korelacije. Dodatno smo i sadržajno analizirali čestice kako bismo osigurali da je u svakoj dimenziji ostao podjednak broj onih čestica koje opisuju prilaženje/izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija, kao i onih koje se sadržajno odnose na vjerovanje o (ne)važnosti emocija u svakodnevnom životu. Ovako smo skalu skratili za ukupno 10 čestica (5 za svaku dimenziju) te dobili instrument s ukupno 16 čestica (8 za svaku dimenziju). Dodatno smo provjerili jesmo li skraćivanjem izgubili na pouzdanosti. Međutim, dodavanje jedne po jedne izbačene čestice nije značajno povećalo pouzdanost dimenzija te smo odlučili zadržati 16 čestica od kojih 8 opisuje dimenziju prilaženja emocionalno nabijenim situacijama i važnosti emocija u svakodnevnom životu (npr. *"Upuštam se u situacije u kojima očekujem da ću doživjeti jake emocije"* ili *"Emocije pomažu ljudima da se snađu u životu"*) i 8 koje opisuju dimenziju izbjegavanja takvih situacija (npr. *"Emocije su opasne – najčešće me dovedu u situacije koje bih radije izbjegao"* ili *"Teško mi se nositi s jakim emocijama te ih stoga nastojim izbjeći"*). Zadatak sudionika bio je da na skali od 7 stupnjeva (*1 – uopće se ne slažem do 7 – u potpunosti se slažem*) izraze svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom. Odlučili smo promijeniti originalne stupnjeve skale na kojoj sudionici daju svoje odgovore. Povratne informacije nakon prvog dijela istraživanja pokazale su kako su, za dio sudionika, stupnjevi od -3 do 3 bili zbunjujući. Smatrali smo da su stupnjevi od 1 do 7 sudionicima pristupačniji te da je takva skala uobičajenija u hrvatskim istraživanjima. Unatoč promjeni, od sudionika se, kao i u originalu, traži da izraze stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom te je zadržana skala od ukupno sedam stupnjeva odgovora sudionika. Smatramo da se ova promjena nije mogla značajno odraziti na rezultate. Ukupni se rezultat za obje dimenzije dobiva linearnom kombinacijom osam čestica koje se odnose na svaku dimenziju. Viši rezultat upućuje na više izraženu dimenziju. Dalje će u tekstu biti navedene psihometrijske karakteristike skale.

Skala ljubavi (Braiker i Kelley, 1979), namijenjena je ispitivanju intenziteta ljubavi u bliskom odnosu. Sastoji se od 9 čestica (npr. "*U kojoj mjeri osjećate da Vi i Vaš suprug/supruga "pripadate" jedno drugome?"*"; "*Koliko sada volite svoju suprugu/supruga?"*"). Sudionik na skali od 1 – *uopće ne* do 9 – *izrazito* procjenjuje kakva je situacija trenutačno u bračnom odnosu. Ukupni se rezultat dobiva jednostavnom linearnom kombinacijom svih čestica, pri čemu viši rezultat upućuje na jači intenzitet ljubavi. Teorijski se raspon kreće od 1 do 9. Kelley, Huston i Cate (1985) na uzorcima bračnih parova koji su različito dugo u braku (od tek vjenčanih do 13 godina braka) navode kako se pouzdanost ove mjere kreće od .82 do .90. Na našem uzorku pouzdanost tipa unutarnje konzistencije izrazito je visoka i iznosi .95. Prosječni rezultat od 7.73 ($SD=1.34$) upućuje na distribuciju pomaknutu prema pozitivnim vrijednostima skale, što je uobičajeno u istraživanjima bliskih odnosa (Kelley i sur., 1985). Među muškarcima i ženama nema značajnih razlika u intenzitetu ljubavi koju osjećaju za supružnika.

Skala pokazivanja ljubavi (Huić, Kamenov i Jugović, 2010). Skala se sastoji od 40 čestica, odnosno načina na koje se može pokazati ljubav partneru (npr. "*poljupcima*"; "*prihvaćam stvari i ljude koji su joj/mu bitni*"; "*kažem joj/mu da me čini sretnom*"; "*skuham mu/joj ono što voli*"; "*povjeravam mu/joj stvari koje inače ne govorim drugima*"). Zadatak je sudionika da na skali od 1 do 5 odgovori koliko je svaki od načina pokazivanja ljubavi karakterističan za njega. Skala ima 6 dimenzija: (1) orijentiranost na partnera (8 čestica; $\alpha=.84$); (2) emocionalna otvorenost i podrška (9 čestica; $\alpha=.90$); (3) fizička afektivnost (7 čestica; $\alpha=.91$); (4) verbalna afektivnost (8 čestica; $\alpha=.87$); (5) kućanski poslovi (3 čestice; $\alpha=.68$); (6) praktična pomoć (5 čestica; $\alpha=.71$). Ukupni se rezultat na svakoj dimenziji dobiva linearnom kombinacijom čestica koje opisuju dimenziju pri čemu viši rezultat upućuje na više izražavanja ljubavi na određen način. Teorijski se raspon za svaku od dimenzija kreće od 1 do 5. Moguće je izračunati i ukupni rezultat na skali kao jednostavan zbroj svih 40 čestica ($\alpha=.95$). Viši ukupni rezultat upućuje na općenito više načina izražavanja ljubavi. Teorijski raspon za ukupni rezultat iznosi 40-200.

Rezultati i rasprava

Na temelju faktorske analize čestica skraćene *Skale potrebe za emocijama* (metodom glavnih komponenata) prvotno je ekstrahirano tri faktora s karakterističnim korijenima većim od 1 (4.24; 3.67; 1.07). Na temelju visine karakterističnih korijena te *scree plot* – testa odlučili smo se zadržati na dvama faktorima koja objašnjavaju ukupno 49% varijance. Nakon ortogonalne rotacije, prvi faktor, *izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija*, objašnjava 26.4% varijance. Drugi faktor, *prilaženje emocionalno nabijenim situacijama*, objašnjava 23% varijance. Osim što smo ponovno ekstrahirali dva interpretabilna faktora,

struktura skraćene verzije skale čišća je u usporedbi sa strukturom duže verzije. Sve čestice imaju zasićenja viša od .30 isključivo na očekivanoj dimenziji (vidi Tablicu 4.).

Tablica 4. *Faktorska struktura skraćene verzije Skale potrebe za emocijama*

Čestice skraćene verzije Skale potrebe za emocijama	F1	F2
Teško mi se nositi s jakim emocijama, stoga ih nastojim izbjeći.	.79	
Emocije su opasne – najčešće me dovedu u situacije koje bih radije izbjegao.	.77	
Izbjegavanje emotivnih događaja pomaže mi da mirnije spavam.	.75	
Volio bih kada bih mogao doživljavati manje emocija.	.74	
Ne znam kako se nositi sa svojim osjećajima pa ih izbjegavam.	.72	
Radije ne bih doživio ni jako negativne ni jako pozitivne emocije.	.71	
Ako razmislim o svojoj prošlosti, primjećujem da se uglavnom bojim doživjeti emocije.	.66	
Volio bih biti kao "Mr. Spock", koji je apsolutno logičan i doživljava malo emocija.	.61	
Važno mi je biti u dodiru sa svojim osjećajima.		.82
Smatram da je za mene važno istražiti vlastite osjećaje.		.73
Volim se baviti svojim osjećajima.		.68
Jako sam osjećajna osoba.		.67
Važno mi je znati kako se drugi osjećaju.		.66
Doživljavanje emocija bitno je za preživljavanje.		.66
Emocije pomažu ljudima da se snađu u životu.		.61
Upuštam se u situacije u kojima očekujem da ću doživjeti jake emocije.		.47

Napomena: F1 – izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija; F2 – prilaženje emocionalno nabijenim situacijama; U Tablici su navedene samo saturacije koje su veće od .30.

Nismo pronašli povezanost između dviju dimenzija potrebe za emocijama ($r=-.03$). Oslanjajući se na teorijsku pretpostavku Maio i Esses (2001) i rezultate prethodnih istraživanja, uključujući i naše prvo istraživanje ($r=.38$), očekivali smo umjerenu pozitivnu povezanost među dimenzijama. Međutim, dobiveni nalaz jest u skladu s istraživanjem Leone i Chirumbolo (2008), koji također nisu našli povezanost između ovih dimenzija na uzorku odraslih osoba ($r=.03$).

Pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije za obje dimenzije visoke su: dimenzija prilaženja ($\alpha=.82$); dimenzija izbjegavanja ($\alpha=.87$). Koeficijenti Cronbach alpha gotovo su identični onima dobivenima u prvom istraživanju na cijeloj skali (pouzdanosti dimenzija na temelju svih 13 čestica: dimenzija prilaženja ($\alpha=.83$); dimenzija izbjegavanja ($\alpha=.86$)).

Čini se kako smo skraćivanjem skale uspjeli zadržati stabilnu faktorsku strukturu i visoku pouzdanost dimenzija te da smo uspjeli skraćivanjem skale dobiti efikasniju mjeru potrebe za emocijama. Kako bismo bili sigurniji u ovaj zaključak, dodatno smo provjerili konstruktnu valjanost skraćene verzije Skale. Očekivali smo da će dimenzije prilaženja i izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija na različit način biti povezane s mjerama intenziteta ljubavi i pokazivanja

te ljubavi. S obzirom da bi pojedinci s više izraženom potrebom za prilaženje emocionalno nabijenim situacijama trebali više cijiniti emocije, više uživati u njima i dublje ih proživljavati, prvenstveno smo očekivali da će ti pojedinci i intenzivnije voljeti svoje supružnike. Ako je točna pretpostavka da će spomenuti pojedinci više tražiti emocionalno nabijene situacije, očekivali bismo da u svojem braku više pokazuju ljubav i to na različite načine. Drugim riječima, očekivali smo umjerene pozitivne korelacije sa svim dimenzijama Skale pokazivanja ljubavi, kao i s ukupnim pokazivanjem ljubavi u braku. U Tablici 5. prikazani su koeficijenti korelacija dimenzija potrebe za emocijama, intenzitetom ljubavi te načinima pokazivanja ljubavi.

Nalazi su u skladu s našim očekivanjima. Dimenzije potrebe za emocijama različito su povezane s navedenim kriterijskim mjerama, preciznije rečeno s njima je povezana samo dimenzija prilaženja emocionalno nabijenim situacijama, što dalje govori u prilog divergentne valjanosti ove dvije dimenzije. Dimenzija prilaženja emocionalno nabijenim situacijama je u niskoj do umjerenoj pozitivnoj korelaciji s intenzitetom ljubavi koju sudionici osjećaju prema svojim supružnicima, s ukupnim pokazivanjem ljubavi prema supružniku, kao i dimenzijama pokazivanja ljubavi (izuzev "praktične pomoći"). Čini se da su pojedinci s više izraženom potrebom za prilaženjem emocionalno nabijenim situacijama u braku više orijentirani prema supružniku te se više žrtvuju za njega, da su emocionalno otvoreniji i pružaju više podrške, da svoju naklonost prema supružniku više izražavaju i verbalno (npr. kažu "Volim te") i kroz više fizičkog kontakta, te više rade kućanske poslove pokazujući tako svoju ljubav prema partneru.

Tablica 5. *Korelacije dimenzija potrebe za emocijama, intenziteta ljubavi i načinima pokazivanja ljubavi*

	Prilaženje emocionalno nabijenim situacijama	Izbjegavanje emocionalno nabijenih situacija
Intenzitet ljubavi	.19**	.04
Ukupno pokazivanje ljubavi	.26**	-.01
Orijentacija ka drugome/žrtvovanje	.22**	.06
Emocionalna otvorenost i podrška	.28**	.01
Fizička afektivnost	.17**	-.08*
Verbalna afektivnost/darivanje	.25**	-.07
Kućna instrumentalnost	.31**	.04
Javna instrumentalnost	.02	.04

* $p < .05$, ** $p < .01$.

Opća rasprava

Nalazi prvog dijela istraživanja pokazuju kako je hrvatski prijevod *Skale potrebe za emocijama* valjan. Dobivene psihometrijske karakteristike (faktorska struktura, pouzdanost, korelacija među dimenzijama) slične su onima dobivenima na uzorcima britanskih i kanadskih studenata te talijanskih srednjoškolaca i odraslih osoba (Leone i Chirumbolo, 2008; Leone i Presaghi, 2007; Maio i Esses, 2001). Osim toga, potvrdili smo zaključak ranijih istraživanja da se radi o dvjema različitim dimenzijama potrebe za emocijama - prilaženju i izbjegavanju emocionalno nabijenih situacija. Ovi podaci upozoravaju na valjanost teorijske pretpostavke o ljudskoj potrebi za emocijama. Kao što Maio i Esses (2001) navode, svi ljudi na svijetu doživljavaju emocije, pa je očekivano da će se međusobno razlikovati u tome koliko u takvim doživljajima uživaju, koliko ih traže te koliko ih važnima smatraju. Međutim, prije nego donesemo konačni sud, potrebni su podaci iz puno više kultura. Na primjer, bilo bi zanimljivo provjeriti kakvi bi se podaci dobili na uzorcima "istočnih" kultura, koje obilježava izrazita međuovisnost članova zajednice te u kojima su pravila za pokazivanje emocija različita od "zapadnih" kultura.

Postigli smo i cilj drugog istraživanja te smo skraćivanjem originalne *Skale potrebe za emocijama* s ukupno 26 na 16 čestica dobili efikasniju mjeru iste faktorske strukture i pouzdanosti. Posebnom prednošću ovog postupka smatramo manji zamor ispitanika u budućim istraživanjima koja će se koristiti skraćenom verzijom Skale.

Osim što su korelacije dimenzija potrebe za emocijama s različitim kriterijskim mjerama dale daljnji doprinos konvergentnoj i divergentnoj valjanosti, proširili smo i spoznaje o ovom konstrukt. Tek umjerena povezanost s mjerom emocionalne kompetentnosti upućuje na zaključak da se radi o dvama odvojenim konstruktima. Iako pretpostavljamo da su pojedinci s izrazitijom potrebom za emocijama uspješniji u razumijevanju i izražavanju emocija, ovaj konstrukt ipak nije isto što i emocionalna kompetentnost. Također, čini se kako se pojedinci s izraženom dimenzijom ulaženja u emocionalne situacije ne okreću samo interpersonalnim situacijama kako bi doživjeli emocije već se često usmjeravaju i na svoja "unutarnja" emocionalna, kognitivna i tjelesna iskustva, te su posebno svjesni svojih emocija. Pozitivne korelacije između mjera pokazivanja ljubavi u braku, intenziteta te ljubavi i dimenzije prilaženja emocionalno nabijenim situacijama daljnji su prilog konstruktnoj valjanosti.

Korištenje različitih kriterijskih mjera s kojima smo doveli u vezu potrebu za emocijama omogućilo nam je da dobijemo jasniju sliku o pojedincima koji se ne boje emocija i emocionalnih iskustava te koji emocije smatraju važnim dijelom svakodnevnog života, i o onim pojedincima koji često izbjegavaju emocionalno nabijene situacije vjerujući da su emocije prije štetne nego korisne za svakodnevno funkcioniranje. Izgleda da su pojedinci s visokom potrebom za ulaženjem u

emocionalno nabijene situacije općenito skloniji usmjeravati pažnju na sebe, posebno na svoje emocije, uspješniji u prepoznavanju i reguliranju emocija, imaju potrebu za različitim vrstama informacija pa se više upuštaju i u kognitivne aktivnosti, te u bračnim odnosima doživljavaju više ljubavi koju onda i pokazuju na više načina. Pojedinci s izraženijom dimenzijom izbjegavanja emocionalno nabijenih situacija manje se upuštaju u različite kognitivne aktivnosti, manje su svjesni svojih emocija i tjelesnih signala te slabiji u razumijevanju, korištenju i izražavanju svojih emocija.

Leone i Chirumbolo (2008) raspravljaju odakle proizlazi motivacija povezana s emocijama te ju povezuju s individualnim razlikama u visini doživljavanja intenziteta emocija. Naime, doživljaji intenzivnih emocija praćeni su intenzivnim fiziološkim reakcijama. Možda pojedinci koji izbjegavaju emocionalno nabijene situacije jednostavno doživljavaju toliko jake fiziološke reakcije koje posljedično izazivaju neugodu, da takve situacije izbjegavaju. U prilog ovoj pretpostavci govori nalaz o povezanosti motivacije za izbjegavanjem emocionalno nabijenih situacija i sustava bihevioralne inhibicije koji je, između ostalog, povezan s negativnim emocijama koje izazivaju visoku količinu uzbuđenja kao što su anksioznosti i agitiranost (Leone i Presaghi, 2007), kao i nalaz našeg istraživanja o povezanosti s čestim usmjeravanjem na svoje tjelesne osjete.

Skala potrebe za emocijama može postati važno sredstvo istraživačima u različitim područjima. Područje istraživanja persuzije i promjene stavova već se njome okoristilo (vidi Haddock i sur., 2008; Huskinson i Haddock, 2004). Smatramo kako bi se buduća istraživanja trebala usmjeriti na ulogu koju potreba za emocijama ima u različitim socijalnim kontekstima, a posebno u različitim vrstama odnosa, bilo ljubavnim, prijateljskim ili obiteljskim. Na primjer, zanimljivo bi bilo istražiti njezinu ulogu u situacijama konflikta između osoba u navedenim odnosima. Osim toga, trebalo bi istražiti i ima li usklađenost u izraženosti pojedine dimenzije potrebe za emocijama između dviju osoba u nekom odnosu važnu ulogu za taj odnos. Kako i Maio i Esses (2001) spekuliraju bilo bi zanimljivo provjeriti odnos između zadovoljstva vezom i usklađenosti u izraženosti pojedine dimenzije potrebe za emocijama među pojedincima u bliskom odnosu.

Istraživanje potrebe za emocijama tek je u povojima i predstavlja potpuno nov pravac u proučavanju emocija. Pregled literature na ovu temu rezultirao je sa samo pet radova koji su rabili *Skalu potrebe za emocijama*. Od tih pet radova jedan se odnosi na originalni članak Maio i Esses (2001), a samo još jedan rad za cilj je imao validaciju ovoga konstrukta. Naše je istraživanje daljnji doprinos toj validaciji i teorijskoj konceptualizaciji potrebe za emocijama. Čini nam se kako su dosadašnja istraživanja uspjela pokazati kako se pojedinci međusobno razlikuju u svojoj motivaciji za emocijama. U buduću bi se trebali usmjeriti na istraživanja koja će dati odgovore na tri pitanja: (1) s kojim sve vidovima ljudskog doživljavanja i ponašanja su te razlike povezane, (2) odakle one proizlaze te (3) kakva je uloga

potrebe za emocijama u različitim socijalnim kontekstima. Nadamo se da su nalazi ovog rada barem malo pridonijeli odgovorima na ova pitanja.

Literatura

- Altemeyer, R.A. (1998). The other "authoritarian personality". U: M.P. Zanna (Ur.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 30, str. 47-91). New York: Academic Press.
- Braiker, H.B. i Kelley, H.H. (1979). Conflict in the development of close relationships. U: R.L. Burgess i T.L. Huston (Ur.), *Social exchange in developing relationships* (str. 135-168). New York: Academic Press.
- Cacioppo, J.T. i Petty, R.E. (1982). The need for cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 116-131.
- Cacioppo, J.T., Petty, R.E. i Kao, C.F. (1984). The efficient assessment of need for cognition. *Journal of Personality Assessment*, 48, 306-307.
- Davies, M.F. (1996). Self-consciousness and the complexity of private and public aspects of identity. *Social Behavior and Personality*, 24, 113-118.
- Fenigstein, A., Scheier, M.F. i Buss, A.H. (1975). Private and public self-consciousness: Assessment and theory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 43, 522-527.
- Haddock, G., Maio, G.R., Arnold, K. i Huskinson, T. (2008). Should persuasion be affective or cognitive? The moderating effects of need for affect and need for cognition. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 769-778.
- Hjelle, L.A. i Bernard, M. (1994). Private self-consciousness and the retest reliability of self-reports. *Journal of Research in Personality*, 28, 52-67.
- Huić, A. (2009, travanj). *Privatna svijest o sebi kao višedimenzionalni konstrukt*. Rad prezentiran na 19. Danima Ramira i Zorana Bujasa, Odsjeka za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Zagreb.
- Huić, A., Kamenov, Ž. i Jugović, I. (2010). [Skala pokazivanja ljubavi]. Neobjavljeni podaci.
- Huskinson, T.L.H. i Haddock, G. (2004). Individual differences in attitude structure: Variance in the chronic reliance on affective and cognitive information. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40, 82-90.
- Jarvis, W.B.G. i Petty, R.E. (1996). The need to evaluate. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 172-194.
- Jost, J.T., Glaser, J., Kruglanski, A.W. i Sulloway, F.J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129, 339-375.

- Kamenov, Ž., Jugović, I., Huić, A. i Huston, T. (2011, travanj). *Rodne uloge, stavovi o rodnim ulogama i zadovoljstvo brakom*. Rad prezentiran na 20. Danima Ramira i Zorana Bujasa, Odsjeka za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Zagreb.
- Kelley, C., Huston, T.L. i Cate, R.M. (1985). Premarital relationship correlates of the erosion of satisfaction in marriage. *Journal of Social and Personal Relationship*, 2, 167-178.
- Leone, L. i Chirumbolo, A. (2008). Conservatism as motivated avoidance of affect: Need for affect scales predict conservatism measures. *Journal of Research in Personality*, 42, 755-762.
- Leone, L. i Presaghi, F. (2007). Validity of the need for affect scales: Factorial structure, invariance and validity in the Italian context. *Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 14, 1-18.
- Maio, G.R. i Esses, V.M. (2001). The need for affect: Individual differences in the motivation to approach and avoid emotions. *Journal of Personality*, 69, 583-615.
- Mayer, J.D., Salovey P. i Caruso, D.R. (2002). *Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT)*. Toronto, Ontario: MultiHealth Systems Inc.
- McFarland, S.G. i Sparks, C.M. (1985). Age, education and the internal consistency of personality scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1692-1702.
- Nasby, W. (1989a). Private and public self-consciousness and articulation of the self-schema. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 117-123.
- Nasby, W. (1989b). Private self-consciousness, self-awareness and the reliability of self-reports. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 950-957.
- Nasby, W. (1997). Self-consciousness and cognitive prototypes of the ideal self. *Journal of Research in Personality*, 31, 543-563.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L.M. i Malle, B.F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 741-763.
- Spence, J.T., Helmreich, R. i Stapp, J. (1975). Ratings of self and peers on sex role attributes and their relation to self-esteem and conceptions of masculinity and femininity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32, 29-39.
- Takšić, V. (1998). Upitnici emocionalne inteligencije (kompetentnosti) UEK. U: K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Čubela i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika, Svezak 1* (str. 27-42). Zadar: Sveučilište u Splitu.
- Taylor, G.J., Ryan, D. i Bagby, R.M. (1985). Toward the development of a new self-report alexithymia scale. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 44, 191-199.
- Thompson, M.M., Naccarato, M.E. i Parker, K.E. (1989, June). *Assessing cognitive need: The development of the personal need for structure and personal fear of invalidity scale*. Paper presented at the Annual meeting for the Canadian Psychological Society, Halifax, Nova Scotia, Canada.

- Watson, D., Clark, L.A. i Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063-1070.
- Webster, D.M. i Kruglanski, A.W. (1994). Individual differences in the need for cognitive closure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1049-1062.

Need for Affect - Validity and Efficient Measurement

Abstract

The need for affect is defined as a general motivation to approach or avoid emotion inducing situations. Our main goal was to further contribute to the validity and the more efficient measurement of this construct. The first study, using a heterogeneous student sample, found that just as the English version, the Croatian version has a similar two-factor structure and two highly reliable dimensions. Need for affect dimensions were related to a number of other individual differences in emotional competence, need for cognition, self-consciousness about one's emotions, cognitions and body sensations. Correlational patterns indicate good construct validity of the need for affect dimensions. The second study tested the properties of the shortened version of the *Need for Affect Scale* (Maio & Esses, 2001). High reliabilities and a stable factor structure indicate that the attempt for a more efficient measurement of the need for affect was successful. Since, so far, there are no findings available that speak about the role of the need for affect in social contexts, the second study used married couples. Results showed that individuals with a higher need to approach emotion inducing situations love their spouses more intensely, and show their love to them in more ways. Overall, results indicate that the need for affect plays a significant role in marital relations, and pose important questions for further research studies.

Keywords: need for affect, emotions, approach, avoidance, validation, self-consciousness, marital relations

Primljeno: 06.02.2012.